

Høringsuttalelse fra NLA Høgskolen vedrørende ny liturgi for likekjønnet ekteskap

Sammendrag:

NLA Høgskolen vil på prinsipielt grunnlag fraråde innføring av liturgi for likekjønnet vigsel. Om slik liturgi likevel innføres, tilrås det at den borgerlig-gjøres og beskrives som en menneskelig ordning. Det etterlyses en teologisk begrunnelse for de formuleringer og tekstvalg som er gjort i utredningen. Bruk av teksten fra Ruts bok frarådes, ettersom den gir vesentlige utfordringer også for andre områder i samlivsetikken. Jesu argumentasjon for det monogame ekteskapet i Matt 19,4-7 er en kjernetekst og bør være obligatorisk lesning. Subsidiært bør denne teksten gjøres obligatorisk for ulikekjønnet ekteskap. En bør inkludere 1 Joh 5,1-3 eller tilsvarende tekster i liturgien. Kirkerettslig gjør kirkeloven og dens forarbeid det klart at det er menighetsmøtet som innfører ny liturgi, dvs. nye kirkebøker som er vedtatt av kirkemøtet. Dette bør respekteres.

Innledning

NLA Høgskolen takker for anledning til å høres i forbindelse med forslag til ny liturgi for vigsling av likekjønnede par. I vårt svar har vi lagt vekt på teologiske vurderinger knyttet til innføring av ny vigselsliturgi. Vårt hørings svar er delt i følgende avsnitt:

- 1) Liturgiens vesen som forkynnelse og lære
- 2) Om den nye liturgiens innhold
- 3) Om innføring av vedtatt liturgi i menighetene
- 4) Om tekstene som er foreslått brukt
- 5) Øvrige kommentarer til de enkelte punkt i høringsbrevet

Liturgiens vesen som forkynnelse og lære

Liturgier og tidebønner har fra kirkens begynnelse inneholdt formuleringer som er hentet fra Bibelen og fremstår som kirkelære og bibeltolkning. Høringsbrevet er tydelig på at det er bibeltekster som ikke lenger passer inn i en ekteskaps seremoni som skal «inkludere både likekjønnede og ulikekjønnede par» og at man derfor stryker avsnitt for å gi tekstene en ny mening som passer med den nye liturgiske situasjon. Dette er problematisk.

Når en endrer liturgi forventes det teologisk refleksjon rundt de tekstene som velges, men innstillingen er i stor grad deskriptiv. Dette på tross av det som innstillingen sier «... er aktuelt å gjøre vesentlige endringer i den nye vigselsliturgien» (s.7). Også når det gjelder andre formuleringer i teksten mangler det teologisk refleksjon. Den største endringen i liturgien er følgende utsagn: «Når to mennesker velger å leve sammen i ekteskap, stadfester Gud dette felleskapet med sin velsignelse» (s. 5). I denne delen av forslaget taler liturgen ikke på vegne av seg selv eller menigheten, men på Guds vegne. Dette reiser spørsmålet om likekjønnet ekteskap er innstiftet av Gud eller en menneskelig ordning. I det gamle ritualet som her ønskes videreført er Guds velsignelse en naturlig applikasjon av 1 Mos 1,27-28 der Gud velsigner mann og kvinne og byr dem å være fruktbare og fylle jorden. Bibelteksten og liturgien taler slik sett ikke lenger om samme sak.

Høringsbrevet viser tidvis i sine begrunnelser til Den norske kirkes lærenemnd. Lærenemnda sier i sin konklusjon følgende:

Nemnda har gått gjennom de bibelske tekster som direkte omtaler homoseksuelle handlinger (3 Mos 18,22; 20,13; 1 Kor 6,9–11; 1 Tim 1,9–10 og Rom 1.26–27). Det er enighet i nemnda om at disse tekstene etter sin ordlyd er klart avvisende til homoseksuelle handlinger, og at de ikke bare er rettet mot kultisk prostitusjon, pederasti eller pedofili. De språklige uklarheter som ennå måtte foreligge i disse tekstene, gir ikke grunnlag for å trekke noen annen konklusjon. De nytestamentlige tekstene representerer en forståelsesramme der differensieringen mellom mann og kvinne, slik den er gitt i skapelsen, innebærer at homoseksuelle handlinger og begjær er å forstå som brudd med Guds skapervilje og som symptom på frafall og avgudsdyrkelse. Enigheten om tekstenes historiske mening betyr imidlertid ikke at det i nemnda er enighet om hvordan de skal fortolkes i vår situasjon (delkapittel 3.5 og 3.6).

Lærenemnda var altså samstemt om hva Bibelen og den tidlige kirke lærte om homofilt samliv, men ikke om hvordan vi skal bruke disse tekstene i dag.

Liturgiforslaget bruker mange tekster om kjærlighet, men reflekterer i liten grad den gjennomgående tråden i teksten at «det å følge Guds bud» beskrives som kjærlighetens innhold (Joh 14,15, Rom 13,8, Jak 2,8-11). Selv Jesu kjærlige møte med syndere innebar både opplysning til synderkjennelse (han «har fortalt meg alt det jeg har gjort»), tilgivelse («Heller ikke jeg fordømmer deg») og mulighet for en ny start, ofte med en formaning til endret livsførsel («Gå bort, og synd ikke mer»).

Lærenemndas mindretall argumenterer også med at forpliktende forhold mellom to av samme kjønn var ukjent i Paulus samtid. Baaslands imøtegåelse av dette i lærenemndas uttalelse har etter vårt skjønn stor faglig tyngde.

Det er derfor gode grunner til å tenke seg om en gang til før en innfører ny liturgi for likekjønnet vigsel. Høringen innbyr ikke til en vurdering av om en slik ny liturgi skal innføres. Vi vil likevel på prinsipielt grunnlag fraråde det. Subsidiært vil vi foreslå at kirken frasier seg vigselsetten.

Det er videre grunn til å peke på liturgiutkastets manglende refleksjon rundt de økumeniske utfordringene ny liturgi vil medføre.

Om den nye liturgiens innhold

Slik utkastet til ny liturgi fremstår, har man i hovedsak tatt hensyn til tilhengerne av liturgi for likekjønnet ekteskap. Dette virker i første omgang naturlig ettersom det er denne gruppen som ventes å bruke liturgien. Etter vårt skjønn bør en imidlertid også ta hensyn til den andre partens innvendinger. Det er særlig noen elementer i liturgien som er svært sterke, der liturgen i teksten gjør seg til talsmann for Gud og taler på hans vegne. Någjeldende liturgi har flere slike formuleringer som er overført til den nye. At disse formuleringen brukes, skjer åpenbart for å gjøre liturgiene like. Vi vil tilrå en viss borgerliggjøring av liturgien som gjør den mindre teologisk belærende.

Om innføring av vedtatt liturgi i menighetene

Kirkeloven nevner ikke lenger liturgi, men kirkelige bøker: «Som øverste representative organ i Den norske kirke fastsetter Kirkemøtet alle gudstjenstlige bøker i Kirken» (§24 i Kirkeloven, annet punktum). Proposisjonen til loven er tydelig på at også paragraf 11 skal endres i samsvar med dette (Proposisjon 55 L 2015-2016, pkt. 3.8.2.3 Menighetsmøtets oppgaver). I endringsloven til Kirkeloven (LOV-2016-05-27-17) har derfor paragraf 11 fått ny ordlyd:

«Menighetsmøtet avgjør saker om innføring av gudstjenstlige bøker i kirken og andre saker som etter bestemmelse av Kirkemøtet overlates til menighetsmøtets avgjørelse.» (Kirkeloven paragraf 11)

Proposisjonen tolker dette tydelig:

«Med «gudstjenstlige bøker» menes det samme som den tidligere formuleringen «godkjent salmebok og liturgi ... Formålet med endringen i paragrafens første ledd er å klargjøre at menighetsmøtets myndighet er begrenset til å gjelde innføring av slike liturgiske ordninger og bøker som Kirkemøtet til enhver tid har godkjent for bruk i menighetene» (Proposisjon 55 L 2015-2016, s. 54).

Ettersom avgjørelse om innføring av vedtatt liturgi er lagt til menighetsmøte, kan kirkemøtet ikke påtvinge menighetene ny liturgi uten at loven endres.

Om tekstene som er foreslått brukt

Utfordringen med å finne tekster som er brukbare til ny liturgi har tidligere vært påpekt av dem som laget liturgien. Ingen av tekstene i liturgiforslaget har fokus på likekjønnet ekteskap. Liturgiforslaget er slik sett et vesentlig brudd med tidligere liturgitradisjon der liturgien bygger på tekster som sier noe konkret om den handling som skjer, slik som dåpsbefalingen (Matt 28,18-20) og jordpåkastelsesordene (jfr. 1 Mos 3,19). Uten slike tekster som underbygger liturgien, bryter en med tradisjonen med å la bibelordene tale inn i den konkrete situasjonen.

1 Mos 2, 18-20

Denne teksten er tenkt å ivareta skapelsestanken. Teksten dras ut av sin sammenheng der fokus er på mann og kvinne. Ved å bruke denne teksten i en vigselssliturgi med to av samme kjønn gis teksten en ny mening. Det er ikke tilrådelig

1 Joh 4,16b

Teksten er tenkt brukt ved innledningen. Vi tilrår tekstlesningen utvidet, slik at også 1 Joh 5,1-3 leses. Dette vil understreke at «Å elske Gud er å holde hans bud» (1 Joh 5,3, når ikke annet er nevnt kommer bibeltekstene fra Bibelselskapets bibelutgave - Bibel 2011). Dette er et gjennomgående tema i Jesu forkynnelse som bekreftes ellers i Det nye testamente.

Ruth 1,16

Det finnes eksempler på eksegesi som forsøker å bruke denne teksten til støtte for likekjønnet samliv, men det har flere utfordringer:

- 1) Det er etter vårt skjønn ikke noe i teksten som tilsier at Naomi og Rut var involvert i et romantisk forhold, og slett ikke i et likekjønnet ekteskap. Historien forklarer hvordan en hedningkvinne, moabitten Rut, kunne bli stammor til David. Etter vårt skjønn er det derfor en innlesning av noe fremmed i teksten når en i liturgien antyder at det her dreier seg om et romantisk forhold mellom Naomi og Rut.
- 2) Bibelen har en sammenhengende lære om at seksualitet hører til i ekteskapet. Når historien om Rut og Naomi uformidlet gjøres til en del av likekjønnet ekteskapsliturgi, blir den nåtidige tolkningskonteksten radikalt annerledes. Det vil oppleves som om en angivelig romantisk relasjonen mellom to kvinner idealiseres. Den får da en ny kontekst som indirekte åpner for utenomekteskapelig seksualitet.
- 3) En slik lesning bryter også med forbudet mot seksuelle relasjoner og giftemål mellom mennesker i nært slektskap (jfr. F eks. 3 Mos 18, 1 Kor 5,1, dvs. forbud mot en seksuell

relasjon til svigermor). Hvis en ser bort fra Bibelens generelle forbud mot homofilt samliv (3 Mos 18,22, 1 Kor 6,9), er det fremdeles viktig å opprettholde vernet av de svake i nære familierelasjoner.

Etter vårt skjønn er teksten derfor uegnet i den sammenheng den foreslås brukt.

Om tekstene fra skapelsesberetningen

1 Mos 1,27-28a er sammen med 1 Mos 2,24 den historiske begrunnelse for ekteskapet som den kristne kirke overtok fra jødedommen. Fokuset på monogami er det viktig å opprettholde i enhver vigselsturgi. I sin lære om ekteskapet bruker Jesus nettopp disse tekstene:

⁴ Han svarte: «Har dere ikke lest at Skaperen fra begynnelsen av *skapte dem som mann og kvinne*⁵ og sa: ‘*Derfor skal mannen forlate far og mor og holde fast ved sin kvinne, og de to skal være én kropp.*’⁶ Så er de ikke lenger to; de er én kropp. Og det som Gud har sammenføyed, skal mennesker ikke skille.» (Matt 19,4-7 = Mark 10,6-9, jfr. Ef 5,31)

Disse tekstene bør derfor forbli obligatoriske.

Bruken av 1 Mos 2,18-20 som innledningsord til likekjønnet ekteskap viser de tolkningsutfordringer den nye ordningen medfører, når man blant annet leser: «¹⁸ Da sa Herren Gud: «Det er ikke godt for mennesket å være alene. Jeg vil lage en hjelper av samme slag.» Man utelater den umiddelbart påfølgende tekst som blant annet inneholder følgende utsagn:

²³ Da sa mannen: «Nå er det bein av mine bein og kjøtt av mitt kjøtt. Hun skal kalles kvinne, for av mannen er hun tatt.»²⁴ *Derfor skal mannen forlate sin far og sin mor og holde fast ved sin kvinne, og de to skal være én kropp.*

Denne teksten taler om relasjonen mellom mann og kvinne; verken den større konteksten eller nærkonteksten kan tas til inntekt for noe annet. Det som foreslås tatt ut av den obligatoriske delen er nettopp teksten Jesus understreker når han lærer om ekteskapet. Slik teksten nå foreslås brukt, vil det – for den uinnvidde leser, som bare hører deler av teksten – i beste fall fremstå som åpent om Gud valgte å finne en likekjønnet partner til mannen eller ikke. Vi vil på dette grunnlag fraråde å bryte disse tekstene fra hverandre og derved utelate sentrale og konstituerende element fra vigselsturgien.

Spørsmål i høringen

1. Om liturgien samsvarer med kirkemøtevedtaket

Vedtaket lyder som følge, punkt 2 andre punktum: «Begges syn på likekjønnet ekteskap skal derfor gis rom og komme til uttrykk i kirkens liturgiske ordninger . . .». Etter vårt skjønn er det bare den ene partens syn som kommer til uttrykk i den nye liturgiske ordningen. At så er tilfelle er ikke overaskende tatt i betraktning at det skal fungere som seremoni. Samtidig viser dette selvmotsigelsen som ligger innbakt i kirkemøtevedtaket.

Det paradoksale i forslaget er at det gir stor mulighet for variasjon. Samtidig åpnes det i svært liten grad for variasjon mellom likekjønnede par og ulikekjønnede par i den obligatoriske delen.

Kirkemøtet har ikke tatt stilling til og bør derfor drøfte følgende utfordringer som liturgiforslaget skaper:

- 1) Om likekjønnet vigsel er en menneskelig ordening eller innstiftet og velsignet av Gud.
- 2) Om en bør svekke fokuset på det livslange monogame ekteskapet ved å fjerne de sentrale tekstene fra den obligatoriske liturgien (jfr. tekstene fra 1 Mos 1-2 som brukes i Matt 19,4-7 og paralleltekster).

- 3) Om man ved å bruke teksten fra Ruts bok indirekte åpner for seksuelt samliv utenfor ekteskapet eller i nære familieforhold (f eks. i forhold til svigermor).

Vi viser for øvrig til utredningen ovenfor som viser at innføring av en eventuelt ny liturgi bør skje i samsvar med gjeldende kirkelov; og at lovlighet av kirkemøtevedtaket på dette punkt må vurderes, dersom Kirkemøtet holder fast ved at menighetsmøtene ikke, hver for seg, kan si nei til ny liturgi, slik kirkeloven sier at de kan.

2. Benevning for ordningen

Ettersom vi ikke deler det syn på ekteskapet som kommer til uttrykk i Kirkemøtets vedtak, ønsker vi heller ikke at ordningen for likekjønnede par skal kalles vigsel eller inngåelse av ekteskap. Det vises i denne sammenheng til Matt 19,4-7. Ordet for å inngå ekteskap (*γαμεω*) er uten unntak brukt om én mann og én kvinne i Det nye testamente.

3. Alminnelige bestemmelser

Ettersom vi ikke deler det syn som kommer til uttrykk i Kirkemøtets vedtak, ønsker vi ikke en ordning der uttrykket «to personer» brukes i stedet for begrepet «mann og kvinne». Dersom kirkemøtet likevel innfører en liturgi for likekjønnet ekteskap, bør dette begrunnes juridisk og ikke kirkelig. Vi foreslår derfor å fjerne de to første setningene i punkt 2 av de alminnelige bestemmelsene. Vi vil videre fraråde å innføre ordning med vigselsmesse i den nye liturgien. Dette er i det hele en ordning som kan presse mennesker til å gå til nattverd, også mennesker som ellers ikke finner det naturlig.

4. Innledende tekst

Her har vi ingen kommentar ut over det som følger av vårt generelle råd vedrørende en slik liturgi.

5. Innledning til skriftlesning

I forbindelse med innledningen tilrår vi bare brukt alternativ A som begynner «I Faderens og Sønnens ...» I den første obligatoriske skriftlesningen tilrår vi at alternativ B utvides slik at man leser 1Joh 4,16b + 5,2. Følgende setning taler ikke bare om en tolkning av Guds vilje, den hevder å tale om hva Gud faktisk gjør. «Når to mennesker velger å leve sammen i ekteskap, stadfester Gud dette felleskapet med sin velsignelse.» På bakgrunn av argumentasjonen ovenfor, foreslår vi denne og tilsvarende utsagn om Guds vilje eller Guds velsignelse strøket. Det vises for øvrig til vurdering av tekstene ovenfor.

6. Forslag til obligatorisk skriftlesning

Vi foreslår å utvide tekstlesning fra Salme 36 til også å omfatte v. 11 som vakkert beskriver Guds miskunn. Vi foreslår å utvide tekstlesningen fra 1 Joh 4,7-12 slik at også versene 1 Joh 5,1-3 leses. På denne måten får en frem at Guds gode ordninger og bud har sitt opphav i Guds kjærlighet til oss og at budene summeres i det dobbelte kjærlighetsbud. En bør etter vårt skjønn i alle vielser lese bibeltekster som formidler Bibelens lære om samlivet mellom mann og kvinne i det monogame ekteskapet, slik det tradisjonelt har vært gjort. Vi foreslår derfor at tekstene som gjentas i Matt 19,4-7 forblir obligatoriske. Subsidiært mener vi at de bør være obligatorisk for vigsling av ulikekjønnede par. Liturgiforslaget mangler obligatoriske skriftlesninger som beskriver ekteskapet.

7. Ekteskapsinngåelse

Det vises til vårt generelle råd vedrørende liturgi for likekjønnet ekteskap. I tillegg vil vi foreslå følgende og lignende formuleringer strøket: «til Herrens alter», «For Gud vår Faders ansikt og ...», «For Guds ansikt og ...». Det vises til vår argumentasjon ovenfor til punkt 5 og til vår innledning ovenfor.

8. Forbønn, ringer mm.

Det vises til vårt generelle råd vedrørende liturgi for likekjønnet ekteskap. Vi støtter at uttrykket «Du som har innsatt ekteskapet» strykes i den nye liturgien, eller formuleres i samsvar med de bibeltekster som taler om Guds innsettelse av ekteskapet i 1 Mos. 1 og 2. For øvrig har vi ingen kommentar ut over det som følger av vårt generelle råd vedrørende en slik liturgi.